

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA NUTQNI RIVOJLANTIRISH

Muallif: *Alisherova Muxlisabonu Parvozbek qizi*

O'quv yurti: Qo'qon Universiteti Andijon filiali

Yo'nalish: Maktabgacha ta'lim va tarbiya

Guruh: 24-05

Annotatsiya: *Mazkur maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda nutqni rivojlantirishning ahamiyati, mazmuni va samarali usullari yoritilgan. Nutq bolaning aqliy, ijtimoiy va psixologik rivojlanishida muhim omil hisoblanadi. Maktabgacha ta'lim davrida nutqni rivojlantirish orqali bolalarda fikrlash, muloqot qilish, o'z fikrini erkin ifodalash va atrofdagilar bilan to'g'ri munosabat o'rnatish ko'nikmalari shakllanadi. Maqolada nutqni rivojlantirishda o'yin faoliyati, badiiy adabiyot, suhbat, ertak va mashg'ulotlarning o'rnini tahlil qilingan. Shuningdek, tarbiyachi va ota-onalarning hamkorligi nutqni rivojlantirish jarayonining muhim sharti sifatida ko'rsatib o'tilgan. Ushbu maqola maktabgacha ta'lim yo'nalishida tahsil olayotgan talabalar va tarbiyachilar uchun nazariy hamda amaliy ahamiyatga ega.*

Kalit so'zlar: *maktabgacha ta'lim, nutq, nutqni rivojlantirish, bola, tarbiya, muloqot, o'yin, tafakkur*

Kirish. Bugungi kunda maktabgacha ta'lim tizimida bolalarning har tomonlama rivojlanishiga alohida e'tibor qaratilmoqda. Ushbu jarayonda nutqni rivojlantirish muhim o'rin tutadi. Nutq bolaning atrof-muhitni anglashida, fikrini ifodalashida va ijtimoiy hayotga moslashuvida asosiy vosita hisoblanadi. Maktabgacha yosh davri bolaning nutqi jadal rivojlanadigan bosqich bo'lib, aynan shu davrda nutqiy ko'nikmalar shakllantiriladi.

Bolaning nutqi uning tafakkuri bilan chambarchas bog'liq. Nutqi rivojlangan bola o'z fikrini aniq va tushunarli bayon eta oladi, savollarga to'g'ri

javob beradi va muloqotga oson kirishadi. Aksincha, nutq rivojlanishida kamchiliklar bo'lsa, bu bolaning bilim olish jarayoniga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli maktabgacha ta'lim muassasalarida nutqni rivojlantirish bo'yicha tizimli ishlar olib borilishi zarur.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida nutqni rivojlantirish mashg'ulotlari maxsus reja asosida tashkil etiladi. Bu jarayonda bolalarning yosh va individual xususiyatlari hisobga olinadi. Nutqni rivojlantirish jarayonida bolalar so'z boyligini oshiradi, tovushlarni to'g'ri talaffuz qilishni o'rganadi hamda gap tuzish malakalarini egallaydi.

Mazkur maqolaning maqsadi maktabgacha yoshdagi bolalarda nutqni rivojlantirishning ahamiyati, asosiy yo'nalishlari va samarali usullarini ilmiy asosda yoritishdan iborat.

Asosiy qism. Maktabgacha yoshdagi bolalarda nutqni rivojlantirish pedagogik jarayonning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Nutq bolaning bilish faoliyati, muloqot madaniyati va shaxs sifatida shakllanishida muhim rol o'ynaydi. Shu sababli nutqni rivojlantirish ishlari izchil va maqsadli tarzda tashkil etilishi lozim.

Nutqni rivojlantirishning asosiy vazifalariga so'z boyligini kengaytirish, tovushlarni to'g'ri talaffuz qilish, grammatik jihatdan to'g'ri gap tuzish va bog'langan nutqni shakllantirish kiradi. Bolalar dastlab alohida so'zlarni o'zlashtiradi, keyinchalik esa oddiy gaplar tuzishni o'rganadi. Tarbiyachi bu jarayonda bolalarni faol suhbatga jalb etishi muhimdir.

O'yin faoliyati nutqni rivojlantirishda eng samarali vositalardan biridir. Rolga asoslangan o'yinlar, didaktik o'yinlar va so'zli o'yinlar bolalarning nutqiy faolligini oshiradi. O'yin jarayonida bola erkin muloqot qiladi, yangi so'zlarni o'zlashtiradi va o'z fikrini mustaqil ifodalashga harakat qiladi.

Badiiy adabiyot ham nutqni rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Ertaklar, she'rlar va hikoyalar bolalarning nutqini boyitadi, talaffuzini yaxshilaydi hamda

tasavvurini kengaytiradi. Ertaklarni qayta hikoya qilish bolalarda bog‘langan nutqni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, suhbat va savol-javob usullari orqali bolalarning nutqiy faolligi oshiriladi. Tarbiyachi bolalarga kundalik hayotga oid savollar berib, ularni fikrlashga va javob berishga undashi lozim. Bu jarayonda bolaning fikri diqqat bilan tinglanishi va rag‘batlantirilishi muhim.

Nutqni rivojlantirishda ota-onalar bilan hamkorlik ham muhim ahamiyat kasb etadi. Oila muhitida bolaning nutqiga e‘tibor qaratilishi, u bilan ko‘proq muloqot qilinishi va kitob o‘qib berilishi nutq rivojiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, maktabgacha yoshdagi bolalarda nutqni rivojlantirish ularning har tomonlama kamol topishida muhim ahamiyatga ega. Nutq bolaning tafakkuri, muloqot madaniyati va ijtimoiy moslashuvining asosi hisoblanadi. Shu sababli nutqni rivojlantirish ishlari maktabgacha ta’lim jarayonining ustuvor yo‘nalishlaridan biri bo‘lishi lozim.

Mazkur maqolada nutqni rivojlantirishning asosiy usullari va vositalari yoritildi. O‘yin, badiiy adabiyot, suhbat va mashg‘ulotlar bolalarning nutqiy faolligini oshirishda muhim rol o‘ynaydi. Tarbiyachining kasbiy mahorati va ota-onalarning faol ishtiroki nutqni rivojlantirish jarayonining samaradorligini belgilaydi.

Umuman olganda, nutqi rivojlangan bola kelajakda ta’lim jarayonida muvaffaqiyatga erishadi va jamiyatda o‘z o‘rnini topa oladi. Shu bois maktabgacha ta’lim muassasalarida nutqni rivojlantirishga doimiy e‘tibor qaratilishi zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

- 1.Karimova M.X. Maktabgacha pedagogika. — Toshkent: O‘qituvchi, 2019.
- 2.Qodirova D.Q. Bolalar nutqini rivojlantirish metodikasi. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
- 3.Jalolov J.J. Ta’lim jarayonida nutq indicating rivoji. — Toshkent: Ma’naviyat, 2018.

4. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi rasmiy sayti —
www.mpe.uz

5. Saidova N.B. Maktabgacha yoshdagi bolalar psixologiyasi. — Toshkent: Yangi asr avlodi, 2021.

6. www.ziyonet.uz — O'quv-uslubiy materiallar portali